

**РЕГІОНАЛЬНИЙ СІЛЬСЬКИЙ КЛУБ І ПРОБЛЕМИ
ЙОГО ПОДАЛЬШОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Мета роботи – дослідження ролі сучасного клубу в умовах реформи місцевого самоврядування (на прикладі Західного Полісся). **Методологія дослідження** ґрунтується на використанні низки методів (культурологічного, аналітичного, компаративного, контент-аналізу) у виявленні ролі клубних закладів для розв'язання виховних питань, організації культурно-дозвіллевої діяльності населення на регіональному рівні. **Наукова новизна** полягає в виявленні якісної характеристики кадрового складу клубної сфери, зокрема його освітнього рівня, а також співставлення цих даних з освітніми характеристиками працівників інших установ (музичних чи художніх шкіл, шкіл мистецтв) сфери культури, з'ясуванні ролі органів місцевої влади у пошуку шляхів виходу з кризи та налагодженні контактів із регіональними навчальними закладами у забезпеченні кадрового потенціалу галузі у час реформування органів місцевого самоврядування. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження виявлено проблеми функціонування клубних закладів у сучасних умовах, обумовлені відсутністю чіткої державної культурної політики, спрямованої на ставлення до цих закладів, а відтак – слабкою їх матеріально-технічною базою, відсутністю у наявних співробітників фахової освіти через брак відповідних вищих навчальних закладів; організацією їх діяльності на неповну ставку тощо; наголошено на низці негативних аспектів, пов'язаних із браком координації дій між вищими навчальними закладами, що мають у своїй структурі факультети (кафедри), співробітники яких могли б взяти на себе функцію підготовки фахівців зазначеного вище спрямування і керівниками галузі культури в регіонах. Наголошено на певних кроках у цьому напрямі, спрямованих на покращення ситуації, започаткованих нещодавно Міністерством культури України.

Ключові слова: Західне Полісся, клубні заклади, реформа місцевого самоврядування, вищі навчальні заклади, культурно-дозвіллева сфера.

Виткалов Сергей Владимирович, кандидат искусствоведения, доцент, доцент Ривненского государственного гуманитарного университета

Региональный сельский клуб и проблемы его дальнейшего функционирования

Цель работы – исследование роли современного клуба в условиях реформы местного самоуправления (на примере Западного Полесья). **Методология исследования** базируется на группе методов (культурологического, аналитического, компаративного, контент-анализа), направленных на выявление роли клубных учреждений в решении воспитательных задач, организации широкой культурно-досуговой деятельности населения на региональном уровне. **Научная новизна** работы состоит в выявлении качественной характеристики кадрового состава клубной сферы, в частности его образовательного уровня, а также сопоставления этих данных с образовательными характеристиками работников других учреждений (музыкальных, художественных школ, школ искусств) сферы культуры, выявлении роли местных органов власти в поиске путей выхода из кризиса и наведении творческих контактов с региональными учебными заведениями в процессе обеспечения кадрового потенциала отрасли во время осуществления реформы органов местного самоуправления. **Выводы.** В результате проведенного исследования выявлены проблемы функционирования клубных учреждений в настоящее время, обусловленные отсутствием четкой государственной культурной политики, направленной на изменение отношения к этим учреждениям, а поэтому – слабой их материально-технической базой, отсутствием у сотрудников необходимого уровня профессионального образования в связи с отсутствием необходимых учебных заведений; частичной занятостью на рабочем месте, акцентировано внимание на негативных аспектах, связанных с отсутствием необходимой координацией действий между высшими учебными заведениями, имеющими в своем составе факультеты (кафедры), чьи сотрудники могли бы взять на себя функции подготовки кадров специалистов очерченного выше направления и руководителями сферы культуры в регионах. Акцентировано внимание на позитивных действиях профильного Министерства культуры Украины в этом плане, предпринятых в последнее время.

Ключевые слова: Западное Полесье, клубные учреждения, реформа местного самоуправления, высшие учебные заведения, культурно-досуговая сфера.

Vitkalov Sergiy, Candidate of Art Criticism, Associate Professor, Rivne State Humanitarian University
Regional agricultural club and problems of his further functioning

The purpose of the article is to study the role of the modern club in the context of the reform of local self-government (on the example of Western Polissya). The **methodology** of the research is based on the use of some methods (cultural, analytical, comparative, content analysis) in identifying the role of club institutions in solving educational issues, organizing cultural and leisure activities of the population at the regional level. **Scientific novelty** is to find out the qualitative characteristics of the staffing of the club field, in particular its educational level, as well as to compare these data with the educational attributes of employees of other institutions (music or excellent art schools, art schools) of the culture field, clarifying the role of local authorities in finding ways to break out of the crisis and to establish contacts with regional educational institutions in ensuring the human resources potential of the industry during the reform of local self-government bodies. **Conclusions.** As a result of the study, the problems of the functioning of club institutions in the current conditions were revealed due to the lack of a transparent state cultural policy aimed at the attitude towards these institutions and, consequently, their weak material and technical base, and the lack of available professional education staff due to the lack of relevant institutions of higher education; organization of their activities at an incomplete rate, etc.; emphasized a number of negative aspects related to the lack of action coordination between higher education institutions, which have faculties (departments) in their structure, whose employees could take on the role of training specialists of the above direction and leaders of the culture field in the regions. It was emphasized some steps in this direction, aimed at improving the situation, recently launched by the Ministry of Culture of Ukraine.

Key words: Western Polissya, club institutions, reform of local self-government, institutions of higher education, cultural and leisure field

Актуальність проблеми. Упродовж чималого часу культурна сфера (а надто її складова – мережа клубних закладів), попри її надзвичайну важливість у суспільстві, підтверджену безліччю переконливих прикладів, знаходилася на другому плані в державних пріоритетах. А відтак, не могла повною мірою реалізовувати свій потенціал. У результаті – стало зрозумілим, що такою як сьогодні вона більше існувати не може, оскільки реформа місцевого самоврядування, у підсумку реалізації якої громада перебере на себе всі функції керівництва і контролю наявними на її території закладами, установами і організаціями, не бачитиме доцільності існування цієї структури, оскільки її досвід функціонування упродовж останніх понад двох десятиліть, особливо на селі, засвідчив її культурну неспроможність, а тому – й не потрібність у сучасних умовах. І це призведе не лише до звільнення значної частини співробітників цих закладів, що само по собі створить напругу в суспільстві; воно поступово зведе нанівець можливість ефективно насичувати вільний час населення культурною діяльністю, яке, крім відвідання торгово-розважальних центрів та готельно-ресторанних структур, не матиме можливості творчо розвиватися. Утім, розв'язати цю проблему лише локально, тобто покращивши роботу конкретної складової галузі, якою є сільський клуб, не можливо. Потрібно здійснити широкомасштабні заходи, спрямовані на реформування галузі.

Огляд останніх публікацій. Про актуальність окресленої проблеми свідчить збільшення кількості публікацій, предметом розгляду яких є культурно-дозвілєва сфера в усіх її вимірах у питанні формування молодого покоління. Йдеться про розвідки з даної проблематики науковців ХДАК, КНУКіМ, НАКККіМ та ін.; це підтверджує й тематичний зміст навіть наших збірників. Про актуальність даної проблеми свідчить і поява чималої кількості публікацій представників дошкільної чи позашкільної мережі освіти, що вбачають у культурно-дозвілєвій діяльності важливий чинник активізації соціальної активності та підвищення загальної культури дітей. Про це свідчить і переформатування діяльності Український центр культурних досліджень (Київ), що чимало років стимулював науковий пошук, концентруючи у собі чимало інформації про народну культуру, аматорський художній рух, міждержавні контакти у сфері культури тощо і який розпочинає консультації фахівців сфери для роботи в умовах об'єднаних територіальних громад (ОТГ).

Досить продуктивно розробляють цю проблематику дослідники з РФ. Однак, як і в Росії (М.Аріарський, Е.Генкіна, О.Григор'єва, А.Жарков, Е.Ключко, Н.Ярошенко), так і в Україні (Л.Божко, Т.Ковальчук, О.Любченко, І.Петрова й ін.) (правда, оминаючи питання діяльності сільських установ культури клубного типу) є розуміння того, що за допомогою широко аспектної діяльності у сфері вільного часу чи дозвілєвої практики загалом можна певною мірою розширити потенційні можливості контакту населення з культурою, розв'язуючи таким чином питання формування нових ціннісних орієнтацій та навіть значно покращити місцевий бюджет.

Виклад матеріалу дослідження. Отже, клуб та й мережа сільської культурно-дозвілєвої діяльності загалом сьогодні переживають не кращі часи. Однак, ситуація починає поступово змінюватися на краще останнім часом, свідченням чого є постійні апелювання до культурного чинника в умовах сучасної держави. Приміром, на підсумковому засіданні Колегії Міністерства культури України (МКУ) (26.12.2017 р.) у виступі міністра Є. Нищука наголошено на тому, що "...культура... виступає як сфера вироблення суспільних компетенцій,... простір широкої суспільної комунікації, ... сила і спосіб збільшення присутності України і, зрештою, як важливий чинник економічного розвитку країни" [3]. І в цьому плані позитивним слід вважати ініціювання Міністерством змін до Закону України "Про освіту" (№ 2145 VIII) (5.09.2017 р.) в частині включення до цього Законодавства норми, що стосується мистецької освіти (в основному для ВНЗ I–II рівнів акредитації, що готують кадри для сфери), а також проведення міжнародної науково-практичної конференції "Культурно-мистецька освіта на сучасному етапі: прагнення, виклики та перспективи" (23–24.11.2017 р.), що стала центральним комунікативним заходом у сфері культурно-мистецької освіти. І хоча, як і кожен подібний захід, ця конференція не стала відкриттям ні для працівників галузі, ні для викладацького корпусу усіх освітніх ланок, на ній обговорено стратегію реформування культурно-мистецької освіти в країні [3; 18]. Принаймні, привернуто увагу освітянської громадськості.

Потрібно наголосити й на провідному напрямі сучасної культурної політики МКУ – "Креативні індустрії", під яким економічна складова культурної діяльності громади розуміється не лише як традиційний засіб отримання прибутку, а як новий етап, коли культурна індустрія набуває більш громадянського значення і коли це розглядається не як культура заради прибутку, а як культура – внутрішній стан кожної людини, кожного члена громади і суспільства [3; с. 8], завдячуючи яким, у разі їх реалізації, Україна посідає достойне місце в світі за рівнем сформованості духовності її громадян. Сюди слід зарахувати і створення інституцій нового типу – Українського культурного фонду (УКФ) та Українського інституту книги, на який покладається функція єдиного центру ухвалення рішень для перетворення видавничої сфери на культурну індустрію європейського зразка, формування єдиного книжкового ринку в країні, забезпечення за допомогою книги вільного доступу громадян до всіх сфер сучасних знань, відродження культури читання [3, 7]. З цією метою МКУ підготувало рішення Уряду про передачу повноважень управління у книговидавничій сфері від Держкомтелерадіо до Міністерства культури України. Відповідно, виходячи з того, що УКФ і УІК є установами стратегічного значення, на них поклада-

ються функції з реалізації державної політики, спрямованої на захист інтересів та популяризацію української книги у світі [3, 7].

Наголосимо й на важливих складових сучасного життя – стимулювання культурної діяльності. І у цьому плані модернізація стимулів до творчості, запропонована МКУ, також є певним позитивним кроком у цьому напрямі, сутність якого полягає у реформуванні 13 премій для видатних діячів культури, літератури і мистецтва, а також у сфері охорони нематеріальної культурної спадщини, розробка і ініціювання Указу Президента України "Про призначення стипендій для молодих майстрів народного мистецтва" (2017 р.), який сприятиме заохоченню молодого покоління майстрів цього виду діяльності до збереження і відродження традиційного народного мистецтва, забезпечення ефективної роботи у цьому напрямі [3, 14]

Чекає на позитивне вирішення кадрова ситуація у сфері культури, ефективність функціонування якої мають забезпечувати фахівці відповідної кваліфікації. Однак, тут (йдеться про клубну мережу українського села) ситуація майже катастрофічна. Сьогодні кадри для цієї сфери не готує жоден вищий навчальний заклад. Поступове виведення з навчальних планів коледжів культури спеціальності "Народна художня творчість" і заміна її на "Менеджмент соціокультурної діяльності" – не вирішує проблеми, оскільки це абсолютно інші підходи до організації фахової підготовки і різні фахівці в результаті. І лише зміна назви в професії не робить цього випускника фахівцем.

Те, що зміни у сфері потрібні кардинальні, – немає сумніву. І про це свідчить матеріал згаданої вище Колегії МКУ, зокрема за пропозицією Міністерства у 2017 р. розроблено нові моделі закладів культури, а саме: I. "Культурно-інформаційний центр", що за своєю сутністю хоча й близький до того типу установи культури, якою є клуб, утім "повинен відрізнятися від останнього якісно новим рівнем у створенні умов для розвитку соціально-культурної діяльності населення". Що мається на увазі – поки не відомо. Виходячи з назви – він мав би об'єднувати і бібліотеку, однак реформування бібліотек уже проведено, в результаті якого, принаймні на Західному Поліссі, шкільні бібліотеки об'єдналися з існуючими на селі, що справді покращило рівень їх культурної діяльності. Однак, брак коштів для поповнення книжкового фонду, проведення заходів тощо гальмує їх подальшу роботу. І немає таємниці у тому, що у будь-якому разі в результаті цієї реформи потрібно буде докорінно змінити МТБ цього закладу.

II. "Культурно-спортивний центр", – "новий тип установи культури, спрямований на культурне обслуговування населення на підставі інтеграції культури і спорту", зазначається в матеріалах Колегії (нагадаємо, щось подібне функціонувало в СРСР, починаючи від 1983 р., а на Рівненщині культурно-дозвіллеві комплекси створені за подібним принципом ще у 2003 р. і мають чималий досвід організаційно-культурної діяльності і не менше проблем, що виникли у зв'язку з реалізацією реформи місцевого самоврядування).

III – "Культурно-освітній комплекс" новий тип установи, спрямований на культурне обслуговування населення на підставі інтеграції закладів позашкільної освіти, освіти, культури та всіх видів управління сферою дозвілля і активного відпочинку [3, 9].

Чимало з цих інновацій взято, поза сумнівом, з практики сучасної культурно-дозвіллевої мережі, яка, особливо її сільська ланка, ледь жевріє, а також шкільної та позашкільної освіти та форм роботи установ молоді і спорту, де ситуація дещо краща, виходячи з матеріально-технічного забезпечення цих сфер, оскільки їх пріоритети в державній політиці визначилися значно раніше і набули вже сталих форм.

Зі сферою культури – все складніше. Адже сучасний (в значенні такого, що функціонує в умовах сьогодення – авт.) сільський клуб не може нічого запропонувати, оскільки в ньому фактично немає фахівців. Спробуємо це довести на прикладі Рівненщини, оскільки ситуація є майже типовою і для Західного Полісся загалом.

За даними управління культури і туризму Рівненської ОДА станом на 1.01.2018 р. в області функціонував 671 заклад клубного типу [3, 2], з них у сільській місцевості – 630, тоді як у 2005 р. їх було 683, з яких у сільській місцевості – 644 [7]. Тобто мережа закладів клубного типу збільшилася на 12 одиниць (у сільській місцевості – на 14 одиниць). Не вдаючись в об'єктивність наведеної статистики, продовжимо подальший аналіз даних поточних архівів Управління культури і туризму.

При цьому у 2006 р. у галузі працювало 1110 співробітників, з яких, за даними статистики – 742 фахівці [7, 14], тобто у середньому на установу припадало трошки більш одного фахівця, що не дає змоги налагодити повноцінну роботу такого клубу. Продовжуючи далі аналіз, відзначимо, що з них на повну ставку працювало у 2006 р. 707 (63,6%), на 0,75 ставки – 107 або 9,6%, на 0,5 ставки – 10 або 18,9% [7, 16], тобто понад третина співробітників працювала на неповну ставку і ефективність їх роботи була також не високою.

У 2017 р. ситуація змінилася: у галузі працювало 1175 осіб, з яких 807 фахівців (у 2016 р. – 1226 і, відповідно, 821 фахівець), з яких на повну ставку у 2017 р. – 813 (69,2%), на 0,75 ставки – 120 (10,1%), на 0,5 ставки – 290 (23,7%), т. б. на неповну ставку 362 (33,8%) [4, 4]. Тобто при загальному збільшенні чисельності фахівців їх ефективність, хоча б за зовнішніми показниками, тобто використання на повну ставку, фактично не змінилася. Інакше кажучи, до реформи місцевого самоврядування клубні заклади на селі лише номінально виконували свої функції.

Моніторинг якісного рівня кадрів засвідчує наступне. На Рівненщині з 3.884 працівників закладів культури та початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів¹ вищу освіту, яка тлума-

читься керівниками галузі досить широко, мають лише 1.530 осіб (39,4%), середню спеціальну – 1659 (49%), навчаються заочно 286 (7,4%) осіб. Переважна більшість фахівців має вік від 28 до 55 років – 2885 осіб (74,3%), пенсійного віку – 483 (12,4%); у віці до 28 років – 516 осіб (13,3%), що свідчить про необхідність оновлення кадрів, постійного підвищення їх фахового рівня². (У наступні роки ситуація суттєво не змінилася у зв'язку з значною плінністю кадрів і відсутністю можливості здобути освіту за фахом).

Ситуація почала начебто змінюватися упродовж 2017 р., часу активного створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ), яких станом на 1.01.2018 р. в області було 26, що охоплюють лише 10 районів із 16 наявних. До їх складу входять 148 клубів [4, 2]. Якщо, приміром, у Млинівському районі таких громад створено 5, що мають у своєму підпорядкуванні 36 клубів, Радивилівському – 3 громади (21 клуб), то у Зарічненському створена лише 1 ОТГ, у підпорядкуванні якої 9 клубів. Тобто 523 клуби ще залишаються у шести районах. При цьому ситуація в районах у цьому плані значно загострилася.

Виходячи з аналізу обговорення питання на Колегії Управління культури і туризму Рівненської ОДА (18.02.2018 р.), жодна з новостворених ОТГ не проти існування клубного закладу, однак він, на думку новопризначених голів ОТГ, повинен кардинально змінити свою діяльність. Яким чином і за допомогою чого – ніхто не знає. Та й самі голови ОТГ – це переважно вчителі, або інші молоді люди, що не мають ні фахової освіти, ні досвіду роботи і призначені майже виключно за партійними списками.

До цього додається й низка інших чинників, зокрема не кожна новостворена ОТГ, на території якої є більш-менш потужній "соціально-економічний" потенціал, тобто підприємства, організації чи (як на Рівненщині – кар'єри для розробки бурштину чи будь-якої іншої сировини) погоджується брати до себе віддалені і фактично "не перспективні" (з їх точки зору) села. Адже її представники об'єктивно відчують, що ці села стануть виключно дотаційними і нічого у загальну "казну" не принесуть, а лише зменшать фінансовий потенціал ОТГ. Тому процес завершення реформи чим далі, тим більше буде набувати загострених форм.

При цьому колишні керівники райвідділів культури (фахівці, що мають переважно базову вищу освіту в обсязі спеціальностей "Культурологія" чи "Мистецтво" РДГУ, КНУКіМ, НАКККіМ, або, принаймні, коледж культури ("Народна художня творчість") та, головне, практичний досвід організаційної діяльності) в результаті цієї реформи будуть звільнені, оскільки жодному з них (і про це мова також йшла на засіданні Колегії) не запропоновано аналогічну посаду чи хоча б посаду у майбутніх новостворених структурах сфери культури.

У той же час, виходячи з вищенаведеної статистики, кожна новостворена ОТГ матиме (!!) "свого" завідувача відділом культури (освіти, молоді і спорту тощо), тобто кількість керівних посад у районах об'єктивно зростає. Однак навряд чи громада сьогодні спроможна відчутно збільшити кількість фахівців у клубах (школах, спортивних майданчиках тощо), їй підпорядкованих. У неї виникне безліч питань, пов'язаних із транспортним, медичним чи іншим, більш актуальним, із точки зору управлінців, проблем життєзабезпечення громади. Та й навіть, якщо кошти на культурно-дозвіллеву сферу знайдуться, потрібно буде спочатку суттєво покращити МТБ клубу чи інших установ, що входитимуть до складу ОТГ, знайти справді якісних фахівців, яких (повертаємося до предмету нашого розгляду – клубу), крім коледжів культури (і то на залишках спеціальності "Народна художня творчість", яка припиняє своє існування майже в усіх коледжах культури України у 2019 р. у зв'язку з впровадженням нової спеціальності напряму 02 – "Культура і мистецтво" – "Менеджмент соціокультурної діяльності" за відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України, ухваленим 2015 р.).

Однак уже сьогодні керівна адміністративна ланка проінформована, що після завершення цього (наведеного вище – авт.) об'єднання відбудеться ще один адміністративний розподіл. Стосовно Рівненщини, то передбачається формування лише трьох ОТГ, які і завершать (!?) розпочату реформу. І, від себе продовжимо, викличуть ще більше питань і проблем стосовно їх розв'язання. І тоді знову відбудеться чергове переформовування усіх органів управління, зокрема і культурної сфери.

Виходячи з цього, на нашу думку, потрібно докорінно змінити ситуацію з роллю управлінських обласних структур культурної сфери (управління культури і туризму та центрів народної творчості), адже вони й надалі не беруть участі у загальному процесі підготовки (чи хоча б обговорення цієї ситуації) кадрів для сфери. Та й сучасна мережа регіональної вищої освіти в усьому її "тематичному розмаїтті" практично не заземлена на підприємства (установи, організації) народного господарства, що функціонують у регіонах, а відтак не має з ними зв'язку і функціонує без урахування її потреб. Тож, на загал, ті кроки, що сьогодні пропонуються МКУ, засвідчують, що й до "культури дійшла черга!". І це вселяє оптимізм. Але МКУ не є тим органом, що може вирішувати ці достатньо складні організаційно-фінансові проблеми.

Що з цього вийде надалі – покаже час та активна діяльність співробітників усіх типів ВНЗ, причетних до підготовки фахівців сфери культури, які й повинні пропонувати шляхи реалізації стратегічних завдань керівного органу культурної сфери країни. Утім, для цього потрібно, як мінімум, дві речі, – фахівці, здатні осмислити і запропонувати план дій в системі "виклик – пропозиція" і, – кошти.

Для успішного вирішення першої позиції цього питання потрібно, на нашу думку, активізувати регіональну складову, повернутися до практики підготовки кадрів за цільовим замовленням для сфери. І якщо сьогодні громада ще не спроможна фінансувати цей процес повною мірою, то можна спро-

бувати це вирішувати на паритетних умовах: часткового відшкодування коштів юридичних і фізичних осіб. Принаймні, шукати шляхи розв'язання питання необхідно. А їх пошук стимулюватиме й регіональні ВНЗ також відійти від підготовки фахівців лише "модних напрямів", зосередившись на потрібних для регіону кадрах. І підставою для цього є "широкий конкурс", запропонований сьогодні МОНУ для гуманітарних та, частково, мистецьких спеціальностей, що зведе нанівець держзамовлення, а відтак змусить регіональні ВНЗ шукати вихід із ситуації, що склалася. Тож цільове замовлення стане панацеєю для цих ВНЗ, а запровадження МОНУ своєї ліцензії на діяльність випускника-фахівця, теж стимулюватиме ВНЗ й студентів до справді здобуття необхідних знань і практичних навичок, коли сам по собі диплом без відповідного його практичного підтвердження нічого не вартуватиме. ВНЗ почнуть запроваджувати різноманітні курси, спрямовані на поглиблене вивчення певних, достатньо конкретних навичок, потрібних для практики, переглянуть навчальні плани і програми, одним словом, почнуть щось конкретне робити, або... згорнуть свою діяльність. Стимулюватиме цей процес і постійно обговорювана ідея про переведення бакалаврату у вищій школі на трирічний термін, збільшивши таким чином (на півроку) навчання в магістратурі, що, у свою чергу, призведе до суттєвого скорочення годин (і ставок) у ВНЗ, а відтак – поступового згорання мережі вищої освіти. Адже організація вступної кампанії до магістратури у 2018 р. базуватиметься на складанні ЗНО з іноземної мови, яке також пришвидшить цей процес.

Цього (пошуку шляхів практичного заземлення ВНЗ на підготовку кадрів для забезпечення регіональних потреб – С.В.) вимагатиме, як уже згадувалося, й завершення процесу створення ОТГ.

Висновки. Тож подальше функціонування сфери культури залежатиме від розробки відповідної, вмотивованої державної культурної політики. Місцевий рівень із цими питаннями, на нашу думку, не впорається. Утім і для регіональних ВНЗ є також над чим замислитися!

Примітки

¹ Поточний архів Рівненського факультету НАКККиМ, 2008 р. // Основні статистичні показники діяльності галузі культури і туризму Рівненської області за 2008 р. – Рівне, 2009. – 19 с.

² У мережі початкової мистецької освіти ситуація з кадровим потенціалом значно краща. Тому через брак статистики щодо якісного складу працівників клубних закладів, будемо відштовхуватися від цих даних.

Література

1. Ковальчук Т. І. Основи педагогічної дозвілєвої діяльності. Ч. I. Т. I. Ковальчук. Київ: ДАКККиМ, 2010.
2. Любченко О.М. Соціальна сутність дозвілля в Античній Греції // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зап. РДГУ. Вип. 23. – Рівне: РДГУ, 2016. С. 3–8.
3. Нищук Є. Культура – фундамент капітальних перетворень у державі : Звіт Міністра культури України про реалізацію культурної політики. Київ: Міністерство культури України, 2017. С. 2 [27 с.].
4. Основні статистичні показники діяльності галузі культури Рівненської області за підсумками 2017 року. Рівне, 2018. 36 с.
5. Петрова І. В. Дозвілля у теоретичних рефлексіях: монографія. Київ: НАКККиМ, 2012. 296 с.
6. Петрова І. М. Регіональні моделі дозвілєвої діяльності населення України / І. Петрова, Н. Цимбалюк // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: зб. наук. пр. Харків : Вид. центр Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. 2001. С. 354–359.
7. Статистичний аналіз діяльності установ культури та мистецтва Рівненської області за 2006 р. Рівне, 2007. 24 с.
8. Божко Л. Каучсерфінг як особлива філософія мандрівок // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2016. № 2. Київ: Міленіум. С. 8-13

References

1. References 1. Kovalchuk, T. I. (2010). Fundamentals of pedagogical leisure activity. Part I. Kyiv, Ukraine: DAKKKiM. [in Ukrainian].
2. Lyubchenko, O.M. (2016). Social essence of leisure in Ancient Greece. Ukrainka kultura: mynule, suchasne, shliahy rozvytku. Proceedings of the Rivne State Humanitarian University, issue 23, pp. 3-8. Rivne. [in Ukrainian].
3. Nishchuk, E. (2017). Culture – the foundation of capital transformations in the state: Report of the Minister of Culture of Ukraine on the implementation of cultural policy. Ministry of Culture of Ukraine, p. 2. [in Ukrainian].
4. The main statistical indicators of the activity of the culture industry of Rivne region by results of the year 2017. (2018). p.36. Rivne. [in Ukrainian].
5. Petrova, I.V. (2012). Leisure in theoretical reflections: monograph. p. 296 p. Kyiv: NAKKKiM. [in Ukrainian].
6. Petrova, I. M. (2001). Regional models of leisure activity of the Ukraine's population. Metodologiya, teoriya ta praktyka sotsiologichnogo analizu suchasnogo suspilstwa. The collection of scientific works. Publishing center of Kharkiv National University named after Karazin V.N. pp. 354-359. [in Ukrainian].
7. Statistical analysis of the activity of the institutions of culture and art of Rivne region in 2006. (2007). 24. Rivne. [in Ukrainian].
8. Bozhko, L. (2016). Kautscherfing as a special philosophy of travel. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv. Kyiv: Milenium, 2, 3-8 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2018 р.